

HORIZONTI

EKOLOŠKI INFORMATOR • GODINA IX • BROJ 36. • SUBOTICA, JUL - SEPTEMBAR 2012. • BESPLATAN PRIMERAK

PROZIVKA U DIMU

Veliki požar koji je zahvatio Interkord, 21. avgusta, ugašen je istog dana, a o uzrocima se vodi istraga. Međutim, stanovnici najvećeg subotičkog naselja Prozivka su nastavili da se guše u dimu jakog inteziteta, posebno noću. Vatrogasci nisu mogli da ugase žar koji tinja na susednoj parceli od „Interkorda” na oko osam hiljada kvadratnih metara na ulazu u grad. Na žalbe građana reagovali su nadležni od inspektora za zaštitu životne sredine do čelnih ljudi zaduženih za ekologiju, ali se sa sanacijom počelo tek nakon više od mesec dana. Opširnije na 2. i 3. strani.

Ekološko udruženje građana HORIZONTI je od osnivanja 1999. godine počelo sa štampanjem istoimenog ekološkog informatora u cilju pospešivanja komunikacije i protoka informacija, pre svega između ekoloških organizacija i predstavnika lokalne vlasti, ali i uopšte informisanja građana o najznačajnijim temama iz oblasti zaštite životne sredine.

U međuvremenu je prerastao u gradski informator i rađen je kroz različite projekte drugih organizacija, poput Udruženja TERRA'S uz podršku Službe za komunalne poslove, preduzetništvo i zaštitu životne sredine, koja je od 1. januara 2011. godine, reorganizovana u Službu za zaštitu životne sredine i održivi razvoj.

Grad Subotica

Ovaj 36. broj Ekološkog informatora HORIZONTI je rezultat projekta Regionalnog Arhus centra Subotica koji Otvoreni univerzitet realizuje uz podršku Fonda za zaštitu životne sredine Republike Srbije i Grada Subotice.

**DOĐITE, POZOVITE,
PIŠITE,
INFORMIŠITE SE!**

Radnim danima od 10 do 16 časova
Otvoreni univerzitet (II ulaz)
Trg cara Jovana Nenada 15
24000 Subotica

024 554 600 / 127
aarhussu@openunsubotica.rs
www.aarhussu.rs

Elektronska verzija informatora se nalazi na Internet adresama:

www.aarhussu.rs, www.terras.org.rs i

www.subotica.rs/sr/4266/edukacija-i-informisanje

Izdavač: Otvoreni univerzitet
Regionalni Arhus centar Subotica
Trg cara Jovana Nenada 15, 24000 Subotica
Telefon/fax: 024-554-600 lokal 127

Urednik izdanja: Snježana Mitrović

Saradnici: Ljiljana Krajnović
Nataša Đereg

Prevod: Čila Nemet

Teh. priprema i dizajn: Agencija Organizator

Štampa: Printex, Subotica

Tiraž: 800

PROZIVKA

Nastavak sa prve strane

Nakon gašenja požara u „Interkordu”, od 22. avgusta, više od mesec dana, nastavilo je da se dimi, bukvalno iz zemlja u okolini ovog subotičkog preduzeća. Jedino što su vatrogasci radili jeste svakodnevno prskanje vodom da se vatra ne rasplamsa. Građanima Prozivke koji su se gušili u dimu, preporučeno je da zatvore prozore. Politika objavljuje i izjavu republičkog inspektora za zaštitu životne sredine, Dragana Sekulića, da je bio na godišnjem odmoru, te da još nije uradio analize. U gradskoj inspekcijskoj službi su govorili da nisu ovlašćeni za davanje informacija, jer ovaj problem prevazilazi inspekcijaska rešenja i traži se angažovanje gradskih vlasti.

Građani, ekološke organizacije i novinari su se obraćali i Regionalnom Arhus centru Subotica koji je, takođe, imao isti problem: kucanje na različita vrata bez odgovora kada će prestati zagađivanje. Tek je nakon direktnog poziva gradonačelniku, Modestu Duliću, 20. septembra, upriličen sastanak u lokalnoj samoupravi na kojem je dogovorena konferencija za novinare, na kojoj je učestvovala i Snježana Mitrović, iz Arhus centra. Pozivajući se na Zakon o primeni Arhuske konvencije, podsetila je da je ovaj slučaj tipičan primer za primenu prvog stuba ovog dokumenta – pravo na informisanje.

Ne umanjujući značaj davanja izjava pojedinim medijima, sugerisala je da se u ovakvim situacijama brže reaguje, a da se o preduzetim merama u vidu zvaničnih saopštenja, kontinuirano obaveštava javnost. Tim pre što je mesec dana dug period i već su se pojavili znakovi panike i dezinformacije.

Kritički se osvrnula na rad Kontakt centar 024 koji nije pružao adekvatne odgovore, ali i ljude koji godinama rade u Gradskoj upravi, te su svojim iskustvom morali pomoći donosiocima odluka koji su odnedavno na čelu grada. Inače, ostavljeno je otvoreno pitanje da li je bilo osnova za primenu Zakona o vanrednim situacijama i reakcijom Gradskog štaba za vanredne situacije?

Sadržaj:

PROZIVKA U DIMU
SEMINAR ZA STANARE „ZELENIH ZGRADA”
OJAČANI BIO-FARMERI
EKO VESTI
SANIRATI PALIČKO PO UGLEDU NA BODENSKO
JEZERO?!

U DIMU

U Medija centru Gradske kuće, 24. septembra, održana je konferencija za novinare, na kojoj su učestvovali predstavnici lokalne samouprave, Zavoda za javno zdravlje Subotica i Regionalnog Arhus centra Subotica, ali ne i predstavnici MUP-a kako je bilo planirano.

O tome kakvi materijali su goreli u požaru koji je, 21. avgusta, izbio u preduzeću za reciklažu „Interkord“ u Subotici možemo da govorimo na nivou pretpostavki. Tu dolazi u obzir mnogo nusproizvoda gorenja veštačkih materijala koji su svi u najmanju ruku toksični, a neki od njih i kancerogeni. S obzirom na to da je požar vrlo brzo lokalizovan, ta kratkoročna izloženost najjače je bila izražena kod ljudi koji su gasili požar i kada je taj materijal goreo. Srećom, nemamo podataka da je neko od njih zatražio lekarsku pomoć zbog toksičnog delovanja gasova prilikom gašenja požara. U ovom trenutku najvažnije je da se izvor emisije zaustavi što pre da ne bi došlo do dodatnog zagađivanja, istakla je na pres-konferenciji u Medija-centru Gradske kuće, dr Zorica Mamužić Kukić, načelnica Centra za higijenu i humanu ekologiju Zavoda za javno zdravlje Subotica.

Prema njenim rečima, uzorkovanje tla obavljeno je prošlog ponedeljka na četiri punkta, od kojih je jedan u središtu „Interkorda“, a tri između deponije otpada i Prečistača.

- Tamo postoji blago dimljenje, međutim, vatre, bar prošle nedelje, nije bilo. Taj dim, verovatno, dovodi do toga da građani osećaju neprijatan miris koji dolazi sa te teritorije. U uzorcima ovog zemljišta određivaće se tridesetak parametara od kojih se veći deo radi u ZJZS, a deo u Gradskom zavodu za javno zdravlje Beograda, i to su te supstance koje su specifičnih konstanti. Zatražili smo jedan skrining i praktično će se iskazati sve ono što se u datom momentu nalazi u tom zemljištu, rekla je dr Zorica Mamužić Kukić, i dodala da naše zakonodavstvo još nije uvelo i normiralo neprijatne mirise kao zagađujuću materiju, kao ni njihov rang.

Član Gradskog veća zadužen za zdravstvo, socijalnu zaštitu i zaštitu životne sredine, dr Atila Čengeri, rekao je da naše sugrađane najviše brine dim koji se pojavljuje na teritoriji koja je jednim delom vlasništvo grada, znači u javnoj svojini, a drugim delom u vlasništvu „Interkorda“, kao i da su već preduzeti konkretni koraci da se taj deo terena što pre sanira.

On je kazao kako Grad raspolaže sredstvima za sanaciju ovog zemljišta, ali da moraju da se ispoštuju određeni koraci da bi taj teren kompletno bio rešen, da se u okviru rešavanja ovog problema aktualizuje i sanacija otvorenog kanala iza nekadašnjeg tržnog centra „Tuš“ do Prečistača i da je u cilju zatvaranja tog kanala planirano apliciranje sredstava iz pokrajinskih izvora.

- U rebalansu budžeta za sanaciju zemljišta oko „Interkorda“ možemo, po mojoj proceni, da mobilizujemo do pet miliona dinara. Mogućnost zatvaranja otvorenog kanala iza bivšeg „Tuša“ do Prečistača, u koji se odlaze smeće i koji je potencijalni izvor novog požara, prevazilazi mogućnosti Grada i sredstva ćemo, kad uradimo i predamo projekat, tražiti od Pokrajinskog Fonda za kapitalna ulaganja. Iz ovog požara izvukli smo i određene pouke, tako da ćemo, najverovatnije u saradnji sa okolnim opštinama, pokrenuti aktivnosti da nabavimo jednu mobilnu toksikološku jedinicu, najavio je dr Atila Čengeri.

KONFERENCIJA ZA NOVINARE

Izvor: www.subotica.rs

ČAĐ I AZOTNI OKSIDI IZNAD MDK

Dan nakon požara u „Interkordu“, čađ i azotni oksidi u vazduhu u Subotici prelazili su maksimalno dozvoljene koncentracije (MDK) prema propisanim dokumentima, ali te koncentracije nisu opasne po zdravlje ljudi, izjavila je načelnica odeljenja za higijenu i humanu ekologiju Zavoda za javno zdravlje, dr Zorica Mamužić Kukić. Međutim, tada su sagorevale i štetne materije, a u gradu se ne rade analize na njihovo prisustvo u vazduhu, jer samo Beograd ima mobilnu mernu jedinicu.

Stoga je dobra inicijativa lokalne samouprave Subotice da se razmotri mogućnost njene nabavke od strane više opština i gradova sa ovog područja.

POVEĆANJE HROMA I CINKA

Zavod za javno zdravlje Subotica dostavio je rezultate analize zemljišta terena iza „Interkorda“. Uzorkovanje je obavljeno na više od 40 mesta, sa prostora sve tri lagune. Tim povodom se, 27. septembra, saopštenjem oglasio, dr Atila Čengeri, član Gradskog veća zadužen za

zdravstvo, socijalnu zaštitu i zaštitu životne sredine.

Analize su pokazale povećanu koncentraciju hroma i cinka na prostoru treće lagune, dok je koncentracija ovih elemenata znatno niža na preostalim dvema lagunama, ali prelazi koncentracije koje su dozvoljene Pravilnikom o dozvoljenim količinama opasnih i štetnih materija u zemlji i vodi.

Povećana koncentracija ovih elemenata može da se dovede u vezu sa tehnološkim postupkom štavljenja kože koji se na toj lokaciji odvijao pre petnaestak godina, navedeno je u saopštenju.

POČELA SANACIJA

Iz Kabineta gradonačelnika Subotice, 27. septembra, izdato je saopštenje u kojem je navedeno da su po nalogu lokalne samouprave, ekipe JKP „Čistoća i zelenilo“ počele sanaciju terena iza „Interkorda“ sa koga se prethodnih dana širio dim neprijatnog mirisa.

Na ovim radovima angažovana su dva utovarivača, četiri kamiona i jedna cisterna za vodu. Teren je, do sada zaliven sa 40 kubnih metara vode, a nasuto je i 360 kubnih metara peska i zemlje.

Prvog julskog vikenda, predstavnici Regionalnog Arhus centra Subotica učestvovali su u obeležavanju Međunarodnog Dana Dunava u Bačkom Monoštoru, gde se već petu godinu, organizuje ekološko-muzički festival Regeneracija Dunava. Festival predstavlja jedinstvo edukativnih sadržaja vezanih za podizanje svesti o značaju ove reke, uz muzičke sadržaje u vidu dvodnevnih koncerata, a deo je i akcije na nivou republike – „Aktivni za reke“.

Ove godine akcenat je stavljen na mogućnosti unapređenja stanja i zaštite životne sredine i prirode, te promociji Prekograničnog rezervata biosfere „Mura-Drava-Dunav“. Takođe, bilo je reči i o Uredbi o sredstvima za podsticanje programa ili nedostajućeg dela sredstava za finansiranje programa od javnog interesa koja realizuju udruženja. Ovom Uredbom se regulišu: kriterijumi, uslovi i način za dodelu sredstava, kao i postupak njihovog vraćanja.

Organizovane su i brojne aktivnosti koje su se odnosile na edukaciju, kreativne i ekološke radionice sa decom i mladima, koncerti i projekcije filmova.

Predstavnici subotičkog Arhus centra su posetili i Beždan, kao gosti Ekološkog društva “Ozon”, koje je s namerom obeležavanja ovako značajnog datuma organizovalo dvodnevno kampovanje i druženje ljubitelja prirode i boraca za očuvanje životne sredine. Pored brojnih sportsko-rekreativnih aktivnosti, bila je ovo prilika za upoznavanje sa radom Arhus centra, kao i sa mogućnostima koje on pruža. Takođe, razmenjivani su i informativno-edukativni i promotivni materijali. Inače, Dan Dunava, 29. jun, obeležava se u 14 podunavskih zemalja, a niz manifestacija koje povezuju 80 miliona ljudi ove godine održane su uglavnom tokom proteklog vikenda, dok je centralna proslava Dana Dunava u Srbiji održana 30. juna na beogradskoj Adi Huji.

Dan Dunava širom Evrope obeležen je prvi put 29. juna 2004. godine. Međunarodnu konvenciju o saradnji na zaštiti i održivom korišćenju Dunava potpisalo je 14 zemalja, članica Međunarodne komisije za zaštitu reke Dunav. Srbija je 30. januara 2003. godine (tada kao SRJ) ratifikovala Konvenciju o zaštiti reke Dunav.

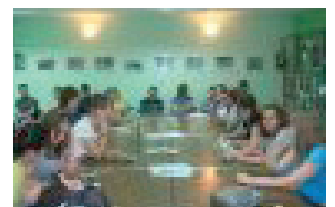
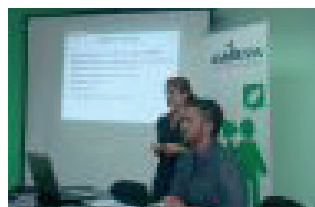
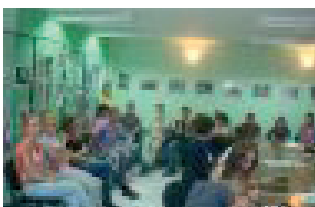
I MLADI ZNAJU ARHUSKU KONVENCIJU

U okviru projekta „Regionalni Arhus centar Subotica“, koji Otvoreni univerzitet realizuje uz podršku Fonda za zaštitu životne sredine i Grada Subotice, od početka godine održana su četiri seminara namenjena srednjoškolcima i studentima.

Glavna tema svih predavanja odnosila se na Zakon o Arhuskoj konvenciji za čiju se implementaciju centar i zauzima. Dokument se zasniva na tri stuba (pravo na informaciju, učešće javnosti u donošenju odluka u pitanjima životne sredine i pravo na pravnu zaštitu u slučaju kada su prethodna prava povređena), a cilj

usvajanja je zaštita prava svakog pojedinca, sadašnjih i budućih generacija na zdravu životnu sredinu. Osim glavnih smernica, imali su priliku da na konkretnim primerima vide kako treba da izgleda zahtev za dobijanje informacija od javnog značaja, kao i obrazac žalbi. Cilj predavanja bio je da se mladi upoznaju sa dosadašnjim radom Arhus centra, kao i mogućnostima korišćenja njegovih usluga.

Do kraja godine planirana su još dva seminara namenjena predstavnicima mesnih zajednica, inspekcije i komunalne policije.

SEMINAR ZA STANARE „ZELENIH ZGRADA“

Kao jedan od najvećih problema životne sredine u Srbiji, resorno ministarstvo je tokom prethodnih godina prepoznalo nizak nivo upravljanja otpadom. Problemi nastaju kao posledica slabo razvijene infrastrukture, ali i loših navika i nedovoljne brige za okolinu. Zbrinjavanje komunalnog ili gradskog otpada je jedan od ekoloških problema koji je prisutan u svim gradovima Srbije, pa i u Subotici. Prema rečima, koordinatora marketing aktivnosti, Ljiljane Krajnović, ovo je predstavnik Udruženja TERRA'S podstaklo da realizuju projekat „Zelene zgrade Subotice“ koji se realizuje sa Regionalnim Arhus centrom Subotice.

Projekat, čije sprovođenje je otpočelo prošle godine uz podršku Ministarstva životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja, nastavilo se i ove, a finansiran je od strane Pokrajinskog sekretarijata za urbanizam, graditeljstvo i zaštitu životne sredine i Gradske uprave Subotica, preko Službe za zaštitu životne sredine i održivi razvoj.

Cilj ovog projekta je, između ostalog, motivacija što većeg broja građana za učešće u procesu selekcije otpada na mestu nastanka (u stanovima i kućama). Razumevanje, učešće i šira podrška javnosti, od presudne je važnosti za uspeh projekta. Kako je Krajnovićeva naglasila, razvoj sistema upravljanja otpadom zahteva rast društvene i lične odgovornosti svih učesnika u oblasti zaštite životne sredine, a preduslov je podizanju kvaliteta življenja. Ovaj proces ujedno zahteva veći angažman vlasti i stvaranje podzakonskih dokumenata koji treba da podstaknu selekciju i reciklažu svih vrsta otpada.

Takođe, projektom je predviđena i edukacija različitih ciljnih grupa o značaju zaštite životne sredine, pre svega kroz informisanje o mogućnostima selekcije i reciklaže komunalnog otpada, kao i o značaju zakona o Arhuskoj konvenciji, te

VOLONTERI „OD VRATA DO VRATA“

U akciji „Od vrata do vrata“ volonteri Regionalnog Arhus centra Subotica su tokom prve nedelje avgusta obilazili stanare nekoliko zgrada u ulici Arsenija Čarnojevića, Moše Pijade i Stevana Filipovića, pozivajući ih na seminar. Podsećanja radi, obaveza stanara kroz ovaj projekat je da u džambo džakove postavljene u posebnoj prostoriji zgrade, odnose prethodno selektovani komunalni otpad, tačnije, papir i plastiku. U projekat je uključena otkupna stanica „Eco Fenix B Team“, koja je zadužena za odnošenje ambalažnog otpada. Iz njihovih izveštaja se utvrđuje tačna količina sekundarnih sirovina, a prikupljena sredstva se uplaćuju na račun Skupštine stanara i troše se namenski za podmirivanje zajedničkih troškova i održavanje zgrade.

Ove godine je u projekat uključeno pet zgrada, s tim da svi zainteresovani mogu i dalje da se prijavljuju na telefone Udruženje TERRA'S i Regionalnog Arhus centra: 024 554 600 (lokal: 123 i 127).

mogućnostima koje su zagarantovane ovim zakonom: pravo o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu u pitanjima životne sredine. U skladu sa tim, juče, 7. avgusta, je u prostorijama Otvorenog univerziteta u Subotici održan seminar namenjen stanarima i predstavnicima kućnih saveta.

Glavna tema seminara održanog, 7. avgusta, bila je značaj primarne selekcije komunalnog otpada, kao i mogućnosti reciklaže. O tome su govorile Angelina i Ljubica Bertović, ispred otkupne stanice „Eco Fenix B Team“, koja je uključena u akciju odvajanja sekundarnih sirovina.

MLADI U AKCIJI PROTIV OTPADA

U okviru projekta „Mladi protiv otpada“, koji realizuje Udruženje TERRA'S u saradnji sa Regionalnim Arhus centrom Subotica, a finansiran je od strane Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu, u sklopu realizacije Akcionog plana politike za mlade u AP Vojvodini, 3. avgusta, sprovedena je druga eko patrola.

Kako je projektom predviđen obilazak divljih deponija i smetlišta u okolini Subotice, volonteri su fotografisali deponiju u Donjem Tavankutu. Prema prethodnim saznanjima, postojala je i deponija u Ljutovu, ali kako kažu meštani sa kojima je razgovarano, ta deponija je uklonjena. Slike smetlišta su postavljene na sajtovima Udruženja TERRA'S, Arhus centra i Očistimo Srbiju.

Takođe, namera je da se kroz ovaj projekat, koristeći društveno socijalne mreže facebook i twitter, utiče na to da se što veći broj građana Subotice i okoline, a pre svega mladi, posvete problemu otpada. Realizatori i ovog puta pozivaju sve, a pre svega omladinu, da daju aktivan doprinos uspehu ovog projekta tako što će i sami patrolirati, pronađena smetlišta fotografisati, a zatim postavljati ih na Internet.

RADOVI NA REGIONALNOJ DEPONIJU POČINJU NAREDNE GODINE

Radovi na Regionalnoj deponiji neće početi ni ove godine. U preduzeću Regionalna deponija kažu da su novac za gradnju objekta obezbedili preko IPA fonda u vrednosti od 16,7 miliona evra i očekuje se raspisivanje međunarodnog tendera za izbor izvođača radova. Nakon javne rasprave o proceni uticaja na životnu sredinu Regionalne deponije, bilo je nekoliko primedbi od strane Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode i Grada Subotice. Primedbe su se odnosila ne tretman prerade vode i biljni svet, koji je zaštićen, a nalazi se u blizini prostora gde će se graditi regionalna deponija.

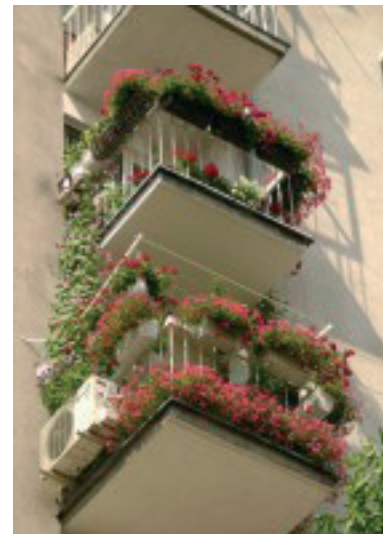
Grad Subotica i Opštine Bačka Topola, Mali Idoš, Čoka, Kanjiža i Senta su 2007. godine potpisali Sporazum o saradnji opština i dogovorili se da se formira regionalna deponija za upravljanje čvrstim komunalnim otpadom. Tada je osnovana „Regionalna deponija“ d.o.o. Subotica. Od tada, pa do danas uglavnom su pribavljana sva potrebna dokumenta za gradnju objekta, a posao ide sporo zbog administracije. U jesen 2011. godine je izdata lokacijska dozvola, a „Hidrozaovod“ je izradio generalni projekat sa prethodnom studijom opravdanosti. Na osnovu glavnog projekta će se raspisati međunarodni tender.

Osim nepovratnih sredstava iz IPA fonda u iznosu od 16,7 miliona evra, obezbeđeno je i 4 miliona evra iz Republičkog fonda za zaštitu životne sredine. Sa ovim novcem zaokružiće se ceo projekat još u prvoj fazi. Procedura pribavljanja dokumentacije, raznih dozvola i saglasnosti je dugotrajna, a nakon završetka „papirologije“, građevinski radovi će trajati mnogo kraće.

Izvor: <http://www.yueco.rs>

N A J L E P Š I B A L K O N I B A Š T A S U B O T I C E

Pobednicima konkursa „Najlepša bašta i balkon Subotice 2012.“, koji su po treći put organizovali JKP „Čistoća i zelenilo“ i Grad Subotica, 8. avgusta, na pres-konferenciji u Medija-centru Gradske kuće, dodeljene su nagrade i zahvalnice. Konkurs je organizovan s ciljem da se unapredi briga o životnoj sredini i kvalitetu života motivišući sugrađane da rade na oplemenjivanju svog okruženja.

Konkurs je bio otvoren od 5. juna do 9. jula, a tročlana stručna komisija obišla je sve kandidate, pregledala fotografije i donela odluku o pobednicima na osnovu kriterijuma struke. Ocenjivao se opšti utisak o zelenoj površini, njegovo uklapanje u prostor, ukupni estetski doživljaj kompleksa, funkcionalnost, originalnost, broj, raznovrsnost i kondicija biljaka.

Učestvovala su 43 takmičara, u četiri kategorije: najlepše uređena zelena površina oko individualnih objekata (bašta) i zgrada, te najlepši balkon okrenut prema ulici, ali i dvorišta školskih i predškolskih ustanova. Nagrada za sve njih je bila odlazak u Budimpeštu na sajam hortikulture gde su mogli da prikupie informacije o novostima iz sveta baštovanstva, hortikulture i pejzažne arhitekture, te da se upoznaju sa nekim novim vrstama, sortama i varijetetima ukrasnog i korisnog bilja.

„VRATIMO PRIRODI, ONA PAMTI — KOMPOSTIRAJMO“

Nakon junske teorijske obuke u septembru je usledio praktični deo seminara u okviru projekta „Vratimo prirodi, ona pamti – kompostirajmo“.

Naime, početak projekta je promovisan u ZOO vrtu na Paliću, 8. juna, kada su deca iz vrtića „Zeka“ zajedno sa vaspitačima na najkreativniji način pokazala svoja znanja iz oblasti ekologije pripremvši zanimljiv program koji se sastojao od pesme, plesa i recitovanja. Uz asistenciju zaposlenih u ZOO vrtu, mališani su učestvovali u sadnji cveća koristeći zemlju pomešanu sa kompostom.

Posle nekoliko dana, 11. i 12. juna, održan je prvi seminar za vaspitače. O projektu je govorila, mr Gordana Gavrilović, ispred Gradske uprave, dok je, Ana Bošnjak, stručnjak Kompost tima održala predavanje i pružila sve potrebne informacije o koracima koji su potrebni za pripremanje kompost mase. Polaznicima je već, 28. juna, bila predavač i na praktičnoj obuci u vrtiću „Mandarina“. Vaspitači su zajedno sa decom započeli kompostiranje, učili kakav je to proces, na koje poteškoće se može naići i kako ih rešiti.

Druge praktična obuka je održana, 25. septembra, gde je domaćin bio vrtić „Hajdi“, a njihovi gosti su bili predstavnici iz vrtića „Zlatna ribica“, „Bubamara“, „Suncica“ i „Pera Detlić“. Predavači su bili stručnjaci Kompost Tima, Vesna Bungin i Milutin Janković. Mališani su bili zainteresovani za sa spravljavanje komposta. Uz obezbeđenu dodatnu opremu kao što su: rukavice, lopatice, grabljice i kantice, upotrebili su sav biorazgradiv otpad koji su sami prikupljali i doneli. Deci i vaspitačima su objašnjene tehnike uspešnog kompostiranja, a za sva pitanja i pomoć na raspolaganju su im stručnjaci Kompost tima, kao i vaspitačice iz vrtića „Zeka“, Biljana Mamužić i Snežana Jocić.

B I O - F A R M E R I

Glavni rezultati projekta Organica.net su uvođenje organskog obroka u PU „Naša radost“ u Subotici što je obezbedilo jačanje kapaciteta eko-poljoprivrednika, ali i pronalaženje tržišta u Hrvatskoj preko firme „Eko - vrelo“ iz Belog Manastira.

Na završnoj konferenciji za novinare, 2. jula, **Snježana Mitrović**, iz Udruženja TERRA'S, je podsetila da su „ušli“ u završni osamnaesti mesec realizacije projekta sa Udrugom Slap iz Osijeka, podržanog od strane Evropske unije i Grada Subotice, preko IPA programa prekogranične saradnje Hrvatske i Srbije.

Kako je, **Jelena Ivović**, iz Udruženja TERRA'S, saopštila, opšti cilj projekta je bio stvaranje novih mogućnosti zapošljavanja u sektoru proizvodnje organske hrane, te započinjanje programa podrške i prekogranične saradnje, koja bi stvorila konkurentne eko preduzetnike, kako na domaćem i regionalnom, tako i na tržištu Evropske unije.

STRATEGIJA I PLAN

Nakon formiranja lokalne vlasti lobiraće se na izradi Strategije i Akcionog plana razvoja organske poljoprivrede Subotice ili čak Severnobačkog i Severnobanatskog okruga, a u skladu sa Studijom o zelenoj ekonomiji i održivom razvoju za Republiku Srbiju koja je predstavljena na Konferenciji Ujedinjenih nacija o održivom razvoju Rio + 20. U njoj su date preporuke za regionalnom saradnjom u oblasti zelene ekonomije gde je organska poljoprivreda jedna od tri ključna sektora sa najvećim potencijalom.

Vraćajući se unazad navela je podatak da su održana dva četvorodnevna seminarara za vaspitače i kuvare „Naše radosti“ i za trgovce i ugostiteljske radnike. Ukopno 80 učesnika za koje su organizovane posete bio-farmama kod **Josipa Mamužića** iz Ljutova i **Arpada Čikoša** iz Totovog sela. Kuvari „Naše radosti“ su pokazali šta su naučili na seminarima Udruženja TERRA'S, te su svoju umešnost u kuvanju predstavili na Bazarima organske hrane i na

Međunarodnom festivalu organskih proizvoda - Biofest 2011. gde su spravljali namirnice od organskih sirovina pred više od 200 posetilaca. U okviru projekta upriličeno je i studijsko putovanje u Osijek kada je 31 učesnik, posetilo Ekološki vrtić „Mak“ i ekološku farmu „Orlov put“ kako bi razmenili iskustva sa kolegama iz Hrvatske.

Nutricionista u PU „Naša radost“, **Žužana Osvald**, je zadužena za jelovnik. Prema njenim rečima deca su radozna taj dan kada je organska hrana na meniju. Izuzetno su zadovoljni saradnjom sa Udruženjem TERRA'S i poljoprivrednicima, i što je najvažnije kvalitetom povrća, koje kuvaju ili jedu sveže. U pitanju je organski luk, šargarepa, kupus, a kolače prave od organski proizvedenog integralnog brašna, Josipa Mamužića, bio-farmera iz Ljutova koji je učestvovao na tenderu. Ove godine je izdvojeno 1,3 miliona dinara i ako ispune sve postavljene tenderske uslove, sigurno će se od naredne godine povećati nabavka organskih proizvoda.

Prema rečima, Josipa Mamužića, ovaj projekat je, njima poljoprivrednicima, značajan, jer su pronašli siguran plasman robe, ne troše mnogo za benzin, brzo mogu da reaguju i na molbu iz obdaništa, te da za pola sata dopreme svežu robu. Ovo je bitan podatak, ne samo ekonomski, već i ekološki, jer se smanjuje upotreba benzina čime se štiti životna sredina, a što je najvažnije zdravlje najmlađih. Mamužić je rekao da su to ozbiljne količine, jer je za jedan obrok potrebno 650 kilograma kupusa ili integralnog brašna, 2000 veza mladog luka ili šargarepe, oko 1000 kilograma paprike, paradajza ili drugog sezonskog voća i povrća.

Na kraju je, **Snježana Mitrović**, izrazila želju da se iznađu sredstva za nastavak projekta sa partnerima, Udrugom Slap iz Osijeka. Planovi Udruženja TERRA'S su usmerena na formiranje Fonda za razvoj organske poljoprivrede u Subotici po uzoru na Novi Sad, instaliranje organskih štandova subotom u centru grada, uvođenje organske hrane u obdaništa i vrtiće u Kanjiži.

„DANI MALINE“ U NOVOM TRAVNIKU

Udruženje TERRA'S je posetilo 6. Međunarodni sajam organske proizvodnje i eko turizma „Dani maline“ koji se održavao u Novom Travniku, 7. jula. Osim izložbe organskih i tradicionalnih proizvoda, dodele priznanja za najlepšu malinu, članovi Balkanske organske mreže – BON su održali radni sastanak na kojem su prisustvovali predstavnici iz Makedonije, Hrvatske, BiH i Srbije.

Na sastanku su odredili najvažnije teme koje se tiču funkcionisanja same mreže, kao što je kreiranje web stranice, postavljanje baze podataka resursa i proizvođača, povezivanje proizvođača sa potrošačima u regionu, te organske poljoprivrede sa ruralnim turizmom.

Kao najvažniji zadatak mreže je korišćenje prilika i šansi u oblasti organske poljoprivrede u regionu, kako bi se razvijalo tržište i regionalna razmena proizvoda.

Rezultat saradnje članica mreže je projektni predlog za razvoj eko turizma u kojem će učestvovati pet zemalja sa teritorije Jugoistočne Evrope: Hrvatska kao nosilac projekta, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Srbija i Slovenija kao partner iz Evropske unije. Tema projektnog predloga je razvoj turističkih ponuda u regionu koji podrazumevaju i veći plasman organskih proizvoda, te se članice mreže nadaju dobrom rezultatu. Sledeći sastanak je dogovoren u Subotici na Međunarodnom festivalu organskih proizvoda – BIOFEST 2012. sa temom „Strateške smernice BON-a“ kada će domaćin biti Udruženje TERRA'S.

VOJVODINA BEZ GMO

Predstavnici Udruženja TERRA'S su prisustvovali skupu koje je organizovalo Vojvođansko društvo za organsku poljoprivredu, 13. jula, u Institutu za ratarstvo i povrtarstvo Bački Petrovac na kojem je pokrenuta inicijativa o Vojvodini kao zoni bez GMO. Na sastanku su bili i iz Nacionalnog udruženja Serbia Organica, GIZ-a, Sertifikacione kontrolne organizacije Organic Control System iz Subotice i Privredne komore Vojvodine.

Konstatovano je da je prisustvo transgenih useva u Vojvodini detektovano u više navrata uključujući i sezonu vegetacije 2012. godine. U takvim uslovima je nemoguće ispoštovati zahteve organske poljoprivrede (koja se strogo distancira od GMO), ugrožena je proizvodnja hrane bez GMO za domaće tržište i za izvoz, kao i proizvodnja i izvoz sertifikovanog sortnog semena sa garantovanim odsustvom primesa GMO.

Na skupu je jednoglasno pokrenuta inicijativa o Vojvodini bez GMO. Dogovoreno je da će se naredne aktivnosti u cilju ostvarivanja inicijative preduzeti po principu korak-po-korak pri čemu je prioritet objektivno obaveštavanje na svim nivoima počev od nadležnih organa vlasti do javnog mnjenja.

INOVATIVNI RAZVOJ VOJVODINE

Udruženje TERRA'S je, 26. jula, organizovalo Konferenciju o Inovativnom razvoju Vojvodine. Događaj je okupio relevantne političke i privredne subjekte u cilju širenja ideje i nalaženja novih mogućnosti saradnje u oblasti inovativnog razvoja regiona sa akcentom na poljoprivredu i ruralni razvoj Vojvodine.

Konferencija je jedna od aktivnosti u okviru implementacije projekta Diverzifikacija poljoprivredne proizvodnje i praćenje novih kultura, koji realizuje Grad Subotica sa partnerima Kanjižom i Somborom, uz podršku Pokrajinskog sekretarijata za međuregionalnu saradnju i lokalnu samoupravu i USAID – projekat lokalnog održivog razvoja.

ORGANIK SARADNJA

S obzirom na temu povezivanja domaćeg i stranog tržišta, privatnog i javnog sektora, Jelena Ivović, je istakla projekat Organica.net, koje Udruženje TERRA'S realizuje sa Udruženjem Slap iz Osijeka, podržanog od strane Grada Subotice i Evropske unije kroz IPA program prekogranične saradnje Hrvatske i Srbije. Sa ponosom je predstavila dva velika rezultata postignuta projektom, a to su: uvođenje organske hrane u jelovnike PU „Naša radost“ i poslovnu saradnju poljoprivrednika iz Srbije sa preradnim pogonom „Eko Vrelo“ u Belom Manastiru u Hrvatskoj. Na taj način su se povezale različite institucije i stvorili preduslovi za mogućnost daljeg razvoja organske poljoprivrede koja neminovno omogućuje razvoj ruralnog turizma i predstavlja šansu za održivi razvoj Vojvodine.

Kako navodi projekt menadžer, Jadranka Stantić, cilj projekta je povezivanje domaćeg i stranog tržišta, privatnog i javnog sektora, institucija i organizacija sa delatnošću u oblasti ruralnog razvoja, kroz unapređenje proizvodne infrastrukture u ruralnim područjima, te kroz podršku povezivanja javnog i privatnog sektora u funkciji povećanja inovacija, proizvodnje i zapošljavanja na selu.

U okviru projekta izrađena je Studija o uvođenju novih poljoprivrednih i aktiviranja autohtonih kultura u projektnim područjima, kao što su aronija i zova. Ciljna grupa u projektu su preduzetnici, gazdinstva, klasteri i udruženja poljoprivrednika koji se bave proizvodnjom i preradom voća i povrća. Prema rečima direktora MSPP, Branislava Malagurskog, analizirani su klimatski i zemljišni uslovi u ovoj regiji, a napravljena je i ekonomska analiza na nivou gajenja na jednom ili na dva hektara zemljišta.

Govoreći o inovativnim razvojem, Jelena Ivović, iz Udruženja TERRA'S, je predložila prisutnima inovacije u organskoj poljoprivredi, sa akcentom da je organska poljoprivreda sama po sebi inovativna nauka, koja podrazumeva povezivanje tradicionalnog načina poljoprivrede i brige o prirodi sa jedne strane i uključivanje novih tehnologija bez negativnih uticaja na životnu sredinu sa druge strane.

SANIRATI PALIČKO PO UGLEDU NA BODENSKO JEZERO?!

Predstavnici Udruženja TERRA'S i Regionalnog Arhus centra Subotica su 16. jula na Otvorenom univerzitetu, prisustvovali prezentaciji stručnog osoblja JKP "Vodovod i kanalizacija", d.o.o. "Park Palić" i Zavoda za javno zdravlje Subotica, koji su bili na studijskom putovanju u Nemačkoj, gde su imali priliku da posete Bodensko i druga manja jezera, te da vide i čuju savete nemačkih stručnjaka za sanaciju Paličkog jezera.

U okviru rešavanja problematike kvaliteta vode Paličkog jezera, „Park Palić“ je od 13. do 15. juna 2012. godine organizovao ovo studijsko putovanje. Prvi neophodan uslov, a koji od nedavno Subotica ispunjava, predstavlja izgradnja i uspešno funkcionisanje modernog Postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda.

Ekspertska grupa je obišla nekoliko lokacija, kao što je prečištač otpadnih voda u Kresbronu, gde se filtriranje radi aktivnim ugljem, zatim su obišli Institut za istraživanje jezera, koji ima stogodišnje iskustvo sa jezerima kao što je trenutno Paličko. Ono što je zaključeno nakon obilaska, jeste da treba rešiti uzrok koji je doveo do takvog stanja jezera.

U organizaciji JKP „Vodovod i kanalizacija“ Subotica i d.o.o. „Park Palić“ ekspertske tim sačinjen od stručnjaka iz ovih preduzeća i Odseka za vode Centra za higijenu i humanu ekologiju Zavoda za javno zdravlje Subotica, posetili su Bodensko jezero čije je atrofiranje započelo šezdesetih godina prošlog veka, a kulminiralo osamdesetih. Problematika ovog jezera, čija se veličina može porediti sa Balatonom, rešavana je metodama koje su zasnovane na uklanjanju uzroka, pre svega

ORGANSKOM PROTIV ZAGAĐENJA

Jedan od većih izvora zagađenja vode Paličkog i Ludaškog jezera jeste konvencionalna poljoprivreda. U razgovoru sa, Mišelom Romanom, diplomiranim hidrologom iz Nemačke, koji već drugu godinu pruža stručnu pomoć u preduzeću „Park Palić“, predstavnici Udruženja TERRA'S su predložili izradu projekta na lokalnom nivou u kojem bi jedna od aktivnosti bilo uvođenje organske poljoprivrede u zaštićena prirodna dobra Subotice, a posebno oko jezera Palić i Ludaš.

nutrijenata i sprečavanje daljeg zagađenja prodorom neprečišćene vode u jezero, umesto pogrešnog pristupa gde je pažnja fokusirana na uklanjanje simptoma.

Na osnovu primera viđenih prilikom posete Bodenskom jezeru i sugestija tamošnjih stručnjaka, ekspertske tim je predstavio pokazatelje na osnovu kojih smatraju da se sanacija Palića može izvršiti uz preduslov koji podrazumeva izgradnju

nedostajućeg dela kanalizacione mreže na Paliću, zatim povećavanje sa Prečištačem i proširenje zaštitnog pojasa oko obale jezera, koja se graniči sa poljoprivrednim zemljištem. Na ovaj način bi se u jezersku vodu sprečio dalji prodor fosfora, herbicida, pesticida kao sastavnih delova veštačkih đubriva.

Izgradnja sistema prečišćavanja vode na Bodenskom jezeru bila je neophodna polazišna tačka, nakon čega je došlo do prvih poboljšanja kvaliteta jezerske vode. Analize ekspertske tima na osnovu praćenja statističkih podataka zagađenja Paličkog jezera, takođe, potvrđuju značajna poboljšanja nakon što je pokrenut sistem Prečištača.

Savet od strane Instituta za istraživanje jezera je da se jezero Palić isuši i da se uspostave uslovi koji podstiču regeneraciju ekosistema. Na osnovu iskustava sa sanacijom jezera Federse, koje je slične veličine i dubine kao Paličko, sa sličnim problemom pomora ribe, za sanaciju jezera je neophodno isušivanje u sledećoj fazi sanacije.

Eksperti smatraju da do pojave pomora ribe dolazi jer su one višak u ekosistemu jezera, te se ekosistem na ovaj način oslobađao jednog stresnog faktora. U skladu sa tim je savet Instituta za istraživanje jezera, da se stvori ekosistem bez riba, što će ubrzati proces njegovog samoisceljenja. Sagledavajući prošla iskustva sa pokušajima sanacije jezera, evidentno je da je prve godine nakon isušivanja jezera kvalitet jezerske vode bio zadovoljavajući, međutim, eko balans je ponovo narušen nestankom makrofitu.

Za rehabilitaciju Bodenskog jezera bilo je potrebno dvadeset godina, a s obzirom da je Paličko relativno plitko jezero, ekspertske tim smatra da će poboljšanje kvaliteta vode u jezeru biti vidljivo već u toku 3 do 5 godina, a potpuni oporavak se može očekivati za 10 godina.

Govoreći o troškovima sanacije, teško je napraviti paralelu zbog nemogućnosti poređenja dostupnosti i cene neophodnih supstanci koje eliminišu fosfor. Kod sanacije jezera Federse, gde je broj stanovnika oko 30 hiljada, godišnji troškovi prečišćavanja otpadnih voda su u okvirima od oko 70 hiljada evra.

ZAKLJUČCI:

- Otkloniti uzroke problema kvaliteta vode koje se ulivaju u Paličko i Ludaško jezero;
- Nastaviti izgradnju separatne kanalizacione mreže, naročito u turističkom delu jezera Palić;
- Izgraditi prirodni zaštitni pojas između obale jezera i poljoprivrednih površina širine 10 – 20 metara;
- Pospešiti još više efekte prečišćavanja otpadnih voda sa akcentom na granične vrednosti ukupnog fosfora (P).

ECO DOX – 15 – 20. jul 2012. ECO DOX – 2012 júlíus 15.-20.

U okviru Festivala evropskog filma Palić 2012, već petu godinu za redom, održao se program ekološkog filma „Eko-doks“. Filmski selektor, Igor Toholj, je izabrao sedam ostvarenja sa različitim temama kojima se čovek opominje da se urazumi, jer je životna sredina na četa. U ime organizatora, Otvoreno univerziteta, i ispred Udruženja TERRA'S gledaocima se obraćala, Snježana Mitrović, koja je iskazala nadu da će se pronaći sredstva da se svi filmovi još jednom prikažu, posebno mlađoj populaciji.

Pre početka projekcija, u organizaciji Regionalnog Arhus centra Subotica predstavnici nekoliko ekoloških nevladinih organizacija predstavili su svoj rad. Pored toga, u foajeu bioskopa, bila je postavljena izložba fotografija nastalih u okviru projekta Organica.net koji Udruženje TERRA'S realizuje u okviru IPA programa prekogranične saradnje. Posetioци su mogli da pogledaju i svojevrsnu izložbu predmeta za svakodnevnu upotrebu napravljenih od recikliranog materijala.

A Palicsi Európai Filmfesztivál 2012 keretében, már ötödik éve tartották meg az "Eco-dox" ökológiai film programot. Igor Toholj filmrendező hét különböző témájú alkotást választott ki melyekkel figyelmeztetik az embert, hogy térjen észre, mert a környezet már sérült. A szervező Szabadegyetem és a TERRA'S Egyesület nevében Snježana Mitrović köszöntötte a nézőket és reményét fejezte ki, hogy sikerül eszközöket találni a filmek még egyszeri bemutatására, különösen a fiatalabb korosztály részére.

A vetítés megkezdése előtt a Szabadkai Regionális Aarhus Központ szervezésében több ökológiai civil szervezet mutatta be tevékenységét. Emellett, a mozi előcsarnokában kiállították azokat a fényképeket melyek az Organica.net projekt keretében készültek, amit a TERRA'S Egyesület az IPA határon átnyúló együttműködési program keretében valósít meg. A látogatók megtekinthették azoknak a mindennapi használati eszközöknek a kiállítását melyek újrahasznosított anyagokból készültek.

KLIMATSKE PROMIENE I POLITIKA ÉGHAJLATVÁLTOZÁS ÉS POLITIKA

lako dilema oko „krivca“ i dalje postoji, u svetu nadvladava mišljenje da je čovek svojom nekontrolisanom eksploatacijom prirode uticao da emisija štetnih gasova dovede Zemlju do početka globalnog otopljanja

Habár továbbra is dilemma van a "bűnös" kiletét illetőleg, a világban többségben vannak azok akik úgy gondolják az ember tehet arról a természet ellenőrizetlen kiaknázásával, hogy a káros gázok kibocsátása globális felmelegedéshez vezetett a Földön

Može li se knjiga Antonija Gidensa „Klimatske promene i politika“ po svojoj dramatičnosti i pesimizmu porediti sa Sudnjim danom, odnosno da li se čovek – nezasitan u svojim prohtevima – sve više udaljava od prirode i tako sve više izaziva Apokalipsu? Ili su, zapravo, klimatske promene deo prirodnog ciklusa, a zastrošujuće

Lehet-e Anthony Giddens "Éghajlatváltozás és politika" című könyvét drámaisága és pesszimizmusa miatt az Ítélet Napjához hasonlítani, illetve az ember - akinek igényei csillapíthatatlanok - valóban egyre jobban eltaóvolódik-e a természettől és ezáltal egyre inkább Apokalipszist vált ki? Vagy az éghajlati változás, tulajdonképpen a természetes ciklus része és

Apokalipsu? Ili su, zapravo, klimatske promene deo prirodnog ciklusa, a zastrašujuće priče o njima samo deo scenarija za još jedan dobar profit na račun ljudske lakovernosti?

Na ova i slična pitanja raspravljalo se na okruglom stolu Festivala, nazvanom upravo po knjizi engleskog sociologa. Pozabavimo li se prvim pitanjem, kao pomoć nam mogu poslužiti reči, **dr Vukašina Pavlovića**, s Fakulteta političkih nauka u Beogradu da je kraj 20. i početak 21. veka obeležio upravo strah od kataklizme koja nam uskoro preti. Kako je naveo, iako dilema oko „krivica“ i dalje postoji, u svetu nadvladava mišljenje da je čovek svojom nekontrolisanom eksploatacijom prirode uticao da emisija štetnih gasova dovede Zemlju do početka globalnog otopljanja, a samim tim i na rub propasti. Kao najodgovorniji, čovek – odnosno država – je dužan da zaustavi prekomerni razvoj koji ide u korist štete svakog živog bića na Planeti, a nijedan projekat u tom cilju nije skup onoliko koliko mogu biti posledice ukoliko se na tom planu ništa ne učini.

Slično misli i profesor Pravnog fakulteta u Beogradu, **dr Jovica Trkulja**, koji kaže da se čovek prema prirodi poneo kao čarobnjak-segirt koji je, igrajući se s njom, oslobodio silu koju više ne može da kontroliše. Navodeći primer Rata u Zalivu, on je naveo da se političkim paravanom želi prikriti njegova prava suština: borba za vodu. A takav scenario tek nam predstoji.

Po rečima, **dr Tereze Horvat Skenderović**, iz Udruženja TERRA'S, najveća žrtva sve prisutnijih klimatskih promena je poljoprivreda. I sama intenzivno orijentisana, poljoprivreda je deo sveukupnog procesa zagađenja Zemlje. Zbog toga bi se, kako navodi, ponovo trebalo okrenuti organskoj i proizvodnji u okviru malih porodičnih gazdinstava.

Grupa učesnika smatra da priča o klimatskim promenama pripada domenu manipulacija, dok, recimo, **dr Ljubinko Pušić**, sa Odseka za sociologiju na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu ističe da se iza svake priče sa sličnom tematikom valja ogromna mistifikacija, koja se za dobar novac da upakovati u formu naučnog tumačenja.

S druge strane, **dr Petar Đukić** – navodeći primer kako tri slepca različito opisuju slona – kaže da „mi ne znamo sve“. Izražavajući neslaganje sa Gidensovim zalaganjem za pojam održivosti i suprostavljanju daljem razvoju bogatih društava, Đukić postavlja pitanje, ko će reći šta je to prekomerni razvoj i ko to može zabraniti.

Takođe, povod za dalju raspravu, po svemu sudeći, biće i apel učesnika – koji je inicirao docent na Pravnom fakultetu u Beogradu, **dr Vladimir Vuletić** – gradonačelnicima lokalnih samouprava u Srbiji da donesu mere koje će uticati na smanjenje emisije štetnih gasova, pre svega kada je reč o saobraćaju i energentima.

Apokalipsu? Ili su, zapravo, klimatske promene deo prirodnog ciklusa, a zastrašujuće priče o njima samo deo scenarija za još jedan dobar profit na račun ljudske lakovernosti?

Ezekrl i hasonl krdsekrll vltakoztak a Fesztvll kerelkaszal beszlgetesln, melyet lppen az angol szlologus knyvrll neveztek el. Ha az első krdsekl foglalkozunk seglsglre lehetnek **dr Vukašin Pavlović** szvai a belgrldi Polltikai Tudomlgyetemrl, aki szert a 20. szlzd vlgt vl. szlzd elejlt lppen a bennlnek hamarosan fenyeglt katalklzmustl vl vllelem hatlrozta meg. Mlnt elmondta, hablr tovbbra ls dilemma van a "blns" klletlt lletlleg, a vlglgban tlbsglben vannak azok akik lgy gondoljk az ember tehet arrl a termeszlet ellenlrlzetlen klaknlzslval, hogy a káros klbocsatlga globllls felmelegedlshel vezetett a Flldln lsz ezzel a katasztrfla szlrlre sodrltunk. Az embernek - illetve llamnak - mlnt leglnklbb felellnsek kltelesslge meglllteni a tlzolt fejlldést amely a Bolyglt minden llvlényenek klrára szolgll lsz egyetlen llyen clu projekt sem annyira drlga, mlnt amelyenek a klvetkezmenyek lehetnek amennylben semmlt nem teszlnk ezen a tlren.

Hasonlgn gondolkodik **dr Jovica Trkulja** a belgrldi Jogi Kar professzora ls, aki azt mondja, hogy az ember a termeszlettel lgy vlsekedett mlnt egy varzlsl-tanonc, aki jltszadozva vele olyan erlt szabadltott kl melyet mlr nem tud ellenlrlzni. Megemlltve az lbb-lhborl vlldjlt elmondta, hogy polltikai paravlgn mlge akarjk rejtteni annak vloldi lnyegt: a vlzert folytatott harcot. Ez a forgatklonyv pedlg mlg csak most ll ellttlnek.

dr Tereza Horvat Skenderović a TERRA'S Egyesllet klpvleljljének elmondlsa szert az egyre lnklbb jelen vlvl vlghajlatvltozls legnlyobb lllozota a mezlgazdaslgn. A maga ls intenzlven lrlnyltott mezlgazdaslgn rlse a Flld teljes szennyvezlsl folyamatlgnak. Ezrt llyra az organikus termells felé kllelne fordulnl a klsebb csalldi gazdaslglkon belll.

A rlstvevlk egy csoportja szert az vlghajlatvltozslrl szllo tlrténet a manipulcllo klrlbe tartozlk, mlg plldlul **dr Ljubinko Pušić** az llyvldekl Bllcszskar szlologljal tanszkerll hangslyozza, hogy minden hasonl tematkljl tlrténet mlgltt hatalmas mlstlflkllo ll melyet jl pnzert be lehet csomagolnl a tudomllyos vlrtelmezls formjlba.

Mlrszrl, **dr Petar Đukić** - megemlltve a hlrom vlk plldjlt akll klvlbnbzklppen lrljk le az elefántot - azt mondja "ml nem tudunk mlndent". Klfejezve egyet nem vlrtést Glddens vlkltelezettségével a fenntarthatoslgn elve lsz a gazdgl tlrsadalmak tovbbi fejlldésével vl szembe szállls lrlnt, Đuklć azt krdelzi, hogy kl hatlrozza meg ml az a tlzolt fejlldés ls kl tlthatlja meg azt.

Ugyanakkor tovbbi vltrra adhat okot a rlstvevlk felhlvlsa ls - amit **dr Vladimir Vuletić** a belgrldi Jogi Kar docense kezdemllyezett - melyet a szerblal helyl llnkormllyzatok polglrmesterelhel vlrtétek, hogy hozzlak meg a szlkslges vlrtékedéseket a káros gázok klbocsatlglának csllkklntésére vonatkozlgl, elsősorban a klzlekedés lsz energensek tlren.